BOSHLANG'ICH SINFLARDA CHET TILI O'QITISHNING IJTIMOIY-PEDAGOGIK OMILLARI

Abduraimova Nozimaxon Valijonovna.
telefon nomer : +998937515787
email: nozimaaa2505@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tezisda boshlang'ich sinflarda chet tilini o'qitishning ijtimoiy-pedagogik omillari, o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish, oilaviy muhit, ta'lim muassasasi, o'qituvchi mahorati hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ta'lim samaradorligiga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, boshlang'ich sinf o'quvchilarida chet tiliga qiziqishni shakllantirish, kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish va ijtimoiy hamkorlikni kuchaytirish masalalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, chet tili, ijtimoiy-pedagogik omillar, kommunikativ kompetensiya, motivatsiya, oila, ta'lim muhiti, interfaol metodlar, individual yondashuv.

KIRISH

Bugungi globallashuv va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda chet tillarini o'rganish muhim ijtimoiy va ta'limiy ehtiyojlardan biriga aylandi. Xorijiy tillarni bilish o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytirish, boshqa xalqlarning madaniyati va urf-odatlari bilan tanishish, xalqaro axborot manbalaridan foydalanish hamda kelajakdagi kasbiy faoliyatiga tayyorgarlik ko'rish imkoniyatlarini oshiradi. Shu sababli chet tilini boshlang'ich sinflardan boshlab o'qitish masalasi zamonaviy ta'lim tizimining dolzarb yo'nalishlaridan hisoblanadi.

Boshlang'ich ta'lim davri bolaning shaxs sifatida shakllanishi, bilim olishga munosabati va muloqot ko'nikmalari rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Aynan shu davrda chet tilini o'rganishga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish, talaffuz va tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantirish hamda sodda kommunikativ vaziyatlarda erkin ishtirok etishga o'rgatish samarali natijalar beradi.

Chet tilini o'qitish jarayoni faqat grammatik qoidalar va yangi so'zlarni o'zlashtirish bilan cheklanmaydi. Uning samaradorligi o'quvchining oilaviy muhiti, ijtimoiy munosabatlari, o'qituvchining pedagogik mahorati, ta'lim muassasasidagi sharoit va qo'llanilayotgan metodlarga ham bevosita bog'liq. Shu jihatdan boshlang'ich sinflarda chet tili o'qitishning ijtimoiy-pedagogik omillarini o'rganish nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Asosiy qism

Ijtimoiy-pedagogik omillar deganda o'quvchining ta'lim olishi, shaxsiy rivojlanishi va ijtimoiy muhitga moslashishiga ta'sir ko'rsatuvchi oilaviy, maktabga oid, psixologik, madaniy hamda pedagogik shart-sharoitlar tushuniladi. Ushbu omillar o'zaro bog'liq bo'lib, chet tilini o'qitish jarayonining mazmuni, tashkil etilishi va natijalariga ta'sir qiladi.

Birinchi muhim omil — o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olishdir. Boshlang'ich sinf o'quvchilari obrazli fikrlash, taqlid qilish, eshitish va ko'rish orqali ma'lumotni qabul qilishga moyil bo'ladilar. Ularning diqqatini uzoq vaqt bir xil faoliyatga qaratib turish qiyin bo'lishi mumkin. Shu sababli chet tili darslarida qisqa va mazmunli topshiriqlar, rasmlar, qo'shiqlar, harakatli o'yinlar, dialoglar va rolli mashqlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Bunday

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

yondashuv o'quvchilarning darsdagi faolligini oshirib, yangi so'z va iboralarni tabiiy ravishda o'zlashtirishiga yordam beradi.

Ikkinchi omil — oilaning ta'lim jarayonidagi ishtiroki. Oila bolaning dastlabki ijtimoiy muhiti bo'lib, uning bilim olishga bo'lgan munosabati, qiziqishlari va o'ziga bo'lgan ishonchiga ta'sir ko'rsatadi. Ota-onalarning farzandini rag'batlantirishi, chet tilidagi kitoblar, audio materiallar va ta'limiy dasturlardan foydalanishiga sharoit yaratishi o'rganish jarayonini qo'llab-quvvatlaydi. Bunda ota-onalarning chet tilini mukammal bilishi shart emas. Ularning bolaning kichik yutuqlarini e'tirof etishi, uy vazifalarini bajarishda zarur sharoit yaratishi va o'qishga ijobiy munosabat ko'rsatishi ham muhim ahamiyatga ega.

Uchinchi omil — o'qituvchining kasbiy va pedagogik mahorati. Boshlang'ich sinflarda chet tili o'qituvchisi nafaqat til bilimlariga, balki bolalar psixologiyasi, pedagogik muloqot, ta'lim metodikasi va sinfni boshqarish ko'nikmalariga ham ega bo'lishi lozim. O'qituvchining samimiy munosabati, adolatli baholashi, o'quvchilarni tinglay olishi va xatolarga o'rganish jarayonining tabiiy qismi sifatida qarashi ijobiy ta'lim muhitini shakllantiradi.

Ayniqsa, chet tilida gapirishga endigina o'rganayotgan bolalarda xato qilishdan qo'rqish holati kuzatilishi mumkin. Agar o'qituvchi o'quvchilarni kamsitmasdan, ularning harakatlarini rag'batlantirsa, bolalarda o'z fikrini ifodalashga bo'lgan ishonch ortadi. Natijada o'quvchilar muloqotda faolroq qatnashadi va kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantiradi.

To'rtinchi omil — ijtimoiy va madaniy muhitning ta'siri. Chet tilini o'rganish boshqa xalqlarning madaniyati, urf-odatlari, kundalik hayoti va muloqot qoidalari bilan tanishish imkonini beradi. Darslarda turli mamlakatlarning bayramlari, milliy taomlari, bolalar o'yinlari va an'analari haqida sodda ma'lumotlar berilishi o'quvchilarning madaniyatlararo tushunchalarini kengaytiradi. Shu bilan birga, o'z milliy qadriyatlari va madaniyatiga hurmatni shakllantirishga ham alohida e'tibor qaratish zarur.

Beshinchi omil — zamonaviy pedagogik texnologiyalar va ta'lim resurslaridan foydalanish. Interfaol metodlar, multimedia vositalari, elektron lug'atlar, audio va videomateriallar chet tilini o'rganishni qiziqarli hamda tushunarli qiladi. Masalan, rasmlar asosida so'zlarni topish, juftlikda dialog tuzish, rolli o'yinlar, qo'shiqlarni tinglash va qisqa hikoyalarni qayta aytib berish kabi mashg'ulotlar til ko'nikmalarining kompleks rivojlanishiga xizmat qiladi. Biroq texnologiyalardan foydalanishda o'quvchilarning yoshi, dars maqsadi va mavjud texnik imkoniyatlar hisobga olinishi kerak. Raqamli vositalar o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi jonli muloqotning o'rnini to'liq egallamasligi lozim.

Oltinchi omil — ta'lim muassasasidagi ijtimoiy-psixologik muhit. Sinfda o'zaro hurmat, hamkorlik, teng imkoniyatlar va o'zaro yordam tamoyillariga asoslangan muhit yaratilishi o'quvchilarning faolligini oshiradi. Guruhli va juftlikdagi mashg'ulotlar bolalarda tinglash, fikr almashish, birgalikda qaror qabul qilish va boshqalarning fikriga hurmat bilan munosabatda bo'lish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, o'quvchilarning bilim darajasi va o'zlashtirish sur'ati turlicha ekanini hisobga olib, individual yondashuvni ta'minlash zarur.

Chet tili ta'limida motivatsiya ham muhim pedagogik omil hisoblanadi. O'quvchi o'rganayotgan bilimining amaliy ahamiyatini tushunsa, mashg'ulotlarda faolroq ishtirok etadi. Shu sababli darslarda salomlashish, tanishish, oila a'zolari, ranglar, sonlar, maktab buyumlari va kundalik faoliyatga oid sodda muloqot vaziyatlarini tashkil etish foydalidir. Bunday topshiriqlar o'quvchiga chet tilidan real vaziyatlarda foydalanish imkonini beradi.

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Boshlang'ich sinflarda chet tili o'qitish samaradorligini oshirish uchun o'qituvchi, ota-ona va ta'lim muassasasi o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash muhimdir. Ota-onalar yig'ilishlari, ochiq darslar, tilga oid kichik loyihalar va sinfdan tashqari mashg'ulotlar orqali o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan qiziqishini qo'llab-quvvatlash mumkin. Bunda barcha bolalar uchun teng ta'lim imkoniyatlarini yaratish, uy sharoitidagi resurslar farqini hisobga olish va o'quvchilarni bir-biri bilan ortiqcha taqqoslamaslik zarur.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinflarda chet tili o'qitishning samaradorligi bir qator o'zaro bog'liq ijtimoiy-pedagogik omillarga bog'liq. Jumladan, o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish, oilaning ta'lim jarayonidagi ishtiroki, o'qituvchining kasbiy mahorati, ijobiy ijtimoiy-psixologik muhit, madaniyatlararo muloqot hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan oqilona foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Ushbu omillarni uyg'unlashtirish orqali o'quvchilarning chet tiliga bo'lgan qiziqishini oshirish, tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirish, mustaqil fikrlash hamda hamkorlikda ishlash qobiliyatlarini shakllantirish mumkin. Ayniqsa, ta'lim jarayonini o'quvchiga yo'naltirilgan, kommunikativ va amaliy faoliyatga asoslangan tarzda tashkil etish ijobiy natijalar beradi.

Shunday ekan, boshlang'ich sinflarda chet tilini o'qitishda faqat til bilimlarini shakllantirish bilan cheklanib qolmasdan, bolaning ijtimoiy rivojlanishi, o'ziga bo'lgan ishonchi va boshqa madaniyatlarga hurmatini ham rivojlantirish zarur. Bu esa kelajakda mustaqil fikrlaydigan, muloqotga kirisha oladigan va zamonaviy jamiyat talablariga mos shaxsni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-637, 2020-yil 23-sentabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 10-dekabrdagi PQ-1875-son "Chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori.
3. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. Pearson Education.
4. Cameron L. Teaching Languages to Young Learners. Cambridge University Press, 2001.
5. Vygotsky L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press, 1978.

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.